

De Gezinsbenadering in penitentiaire inrichtingen: verbinding tussen gedetineerde vader en kind

**Simon Venema, Petrick Glasbergen
en Annelies Kassenberg**

Samenvatting

Detentie heeft niet alleen een invloed op het leven van gedetineerden, maar ook op het leven van hun gezinsleden. Het onderhouden van een positieve relatie kan bijdragen aan een succesvolle re-integratie en het welzijn van kinderen van gedetineerden. Het is voor vaders in detentie echter niet makkelijk om de band met gezinsleden te onderhouden. De Family Approach in Wales en de Gezinsbenadering in Nederland spelen hierop in, met als hoogste doel om de problematiek onder kinderen van gedetineerden te verlichten en hardnekkige patronen van intergenerationele doorgave van crimineel gedrag te doorbreken. De eerste resultaten uit wetenschappelijk onderzoek zijn veelbelovend. Er worden nu belangrijke eerste stappen gezet, waarbij een cruciale rol weggelegd is voor de professionals van nu en van de toekomst.

8.1 Gedetineerde vaders en gezinsrelaties

Op een gemiddelde dag zitten in Nederland 11.139 mensen in de gevangenis (Dienst Justitiële Inrichtingen, 2019), waarvan de meeste mannen zijn (95% in 2017). Ongeveer de helft van deze mannen is vader. Binnen de gevangenis is doorgaans weinig aandacht voor vaderschap. Dit is opvallend, omdat de gezinssituatie van gedetineerden belangrijk is tijdens en na detentie.

“*No man is an island*”, is een beroemd citaat van de Engelse dichter John Donne (1572-1631). Donne gaf daarmee aan dat mensen niet gedijen wanneer zij geïsoleerd zijn van anderen. Mensen hebben anderen nodig om te kunnen functioneren. Die sociale binding in een gezin, een familie en in buurten is een belangrijke beschermende factor voor crimineel gedrag van mensen (Hirschi, 1969). Voor gedetineerden is de verwijdering tussen hen en hun gezin nadelig, omdat juist sterke gezinsrelaties een gunstige invloed hebben op de kans dat gedetineerden na detentie stoppen met criminaliteit (Laub & Sampson, 2003).

Onder gedetineerden komt problematiek als verslaving, depressie, angststoornissen, psychotische problemen en in het ergste geval zelfmoord(-neigingen) relatief vaker voor dan in de reguliere bevolking (Dirkzwager, Nieuwbeerta, & Fiselier, 2009). Sterke gezinsrelaties kunnen een belangrijke rol spelen in het verlichten van deze problemen tijdens detentie. Wat het complex maakt is dat detentie juist vaak verregaande gevolgen heeft voor de relaties van de gedetineerde met naasten. Door de fysieke barrière tussen de gedetineerde en zijn gezin neemt het contact en daarmee vaak ook de kwaliteit van gezinsrelaties af (McKay et al., 2018; Mowen & Visher, 2016)

Niet alleen tijdens, maar ook na detentie zijn gezinsrelaties een belangrijke hulpbron voor een succesvolle terugkeer in de samenleving. Ex-gedetineerden met sterkere vader-kind relaties gaan minder vaak de fout in, vinden vaker werk en hebben een beter mentaal welzijn dan ex-gedetineerden met minder sterke vader-kind relaties (Visher, 2013). Na vrijlating kunnen gezinsleden ex-gedetineerden verder ondersteunen door te helpen met het vinden van een woonplaats en van werk, het op orde krijgen van financiën en het bieden van emotionele ondersteuning na vrijlating (Mowen, Stansfield, & Boman, 2019). Het hebben van sterkere relaties met naasten is een belangrijke reden om niet opnieuw de fout in te gaan (Laub & Sampson, 2003).

8.2 Gevolgen van detentie voor kinderen van gedetineerden

De detentie van een vader of moeder is voor kinderen een ingrijpende verandering in hun leven. Alhoewel het precieze cijfer onbekend is, is het duidelijk dat er dagelijks duizenden kinderen in Nederland zijn met een ouder in de gevangenis (De Kinderombudsman, 2017). Door de detentie van een ouder verandert de thuissituatie van deze kinderen ingrijpend. In veel (maar niet alle) gevallen valt één van de primaire verzorgers van het kind weg door detentie.

Kinderen van gedetineerden voelen zich vaak verdrietig en boos. Daarnaast hebben zij ook vaker last van stigmatisering en pesterijen door hun omgeving zoals op school en in de buurt (Ezinga & Hissel, 2010). Vanwege schaamte durven kinderen niet altijd te vertellen aan anderen dat hun vader in de gevangenis zit. Als andere kinderen wel op de hoogte zijn, mogen ze soms niet meer met de kinderen van een gedetineerde ouder spelen. Overigens weten niet alle kinderen van de detentie van hun ouder af (Chui & Yeung, 2016). Het komt vaak voor dat de kinderen wordt verteld dat hun vader aan het werk is of dat hij op vakantie is. Als kinderen niet geïnformeerd zijn over de detentie van hun vader, dan is het vaders moeilijker om hun vaderrol weer op te pakken na detentie (Chui, 2016).

Kinderen met een ouder in detentie hebben een verhoogde kans om problematiek zoals depressieve klachten, agressief en delinquent gedrag te vertonen (Murray, Farrington, & Sekol, 2012). Deze moeilijkheden op jonge leeftijd kunnen zich vertalen naar problemen op latere leeftijd. Kinderen van een gedetineerde ouder hebben tweemaal zoveel kans heeft op de ontwikkeling van gezondheid- en psychische problemen dan de kinderen zonder een gedetineerde ouder (Liebling & Maruna, 2006). Psychische problemen worden veroorzaakt een gevoel van verlies door de scheiding met een gedetineerde ouder, ongerustheid en een gevoel van angst over het welzijn van de gedetineerde ouder en door identificatie van het kind met het criminele gedrag van de ouder en imitatie hiervan.

Op latere leeftijd blijken kinderen van gedetineerde vaders dan ook een grotere kans te hebben om zelf in detentie raken (Murray & Farrington, 2005)

Dit fenomeen van het ‘doorgeven’ van detentie van vader op kind wordt intergenerationele criminaliteit genoemd. Een veel gehoord getal is dat kinderen van gedetineerden zes keer meer kans hebben later zelf in ook detentie raken ten aanzien van kinderen zonder ouder in detentie. Dit getal is echter

omstreden, en ligt waarschijnlijk lager. In Nederland en Zweden zijn patronen van intergenerationale doorgave van criminaliteit minder uitgesproken dan in de Verenigde Staten (Murray, Bijleveld, Farrington, & Loeber, 2014). Ondanks deze nuances lijkt er sprake te zijn van hardnekkig patronen van intergenerationale doorgave crimineel gedrag.

Hoe het leven van een kind verandert door de detentie van een ouder is te begrijpen vanuit het sociaalecologische model van de ontwikkelingspsycholoog Bronfenbrenner (1979). Bronfenbrenner beschouwt de ontwikkeling van kinderen niet alleen als individueel proces, maar als een dynamisch proces, waarbij kind-, ouder-, gezins- en omgevingsfactoren in wisselwerking van invloed zijn. Naast individuele kenmerken van de kinderen is het vooral de omgeving van kinderen die meebepaalt hoe zij zich ontwikkelen. Die omgeving bestaat naast gezin en school uit vrienden, sportclub en de buurt. De detentie van een ouder heeft een impact op deze omgeving; de samenstelling van het gezin verandert en de mogelijkheid tot het onderhouden van ouder-kind relaties wordt beïnvloed door het gevangenisregime. Bovendien kan de detentie van een ouder gevolgen hebben voor het eigen sociale netwerk van een kind in de vorm van stigmatisering en uitsluiting. Volgens Bronfenbrenner is het daarom van belang om de verschillende leefwerelden waarin kinderen opgroeien te verbinden. En daarin staat hij niet alleen. Verschillende psychologische, pedagogische en sociologische theorieën onderstrepen het belang van verbinding van de leefwerelden voor een gunstige ontwikkeling van kinderen (Epstein & Sanders, 2002).

8.3 Vader-kind relaties tijdens detentie

De negatieve gevolgen van de detentie van een ouder kunnen mogelijk beperkt worden wanneer een gedetineerde ouder betrokken blijft bij de opvoeding. De ouders weten welke ontwikkeling de kinderen hebben doorgemaakt en de kinderen weten dat hun ouders hen 'zien', wat het gemakkelijker maakt om de band verder te versterken. Kinderen die positieve relaties onderhouden met hun vader tijdens detentie ervaren minder negatieve gevolgen wanneer hun vader weer terugkomt (Lösel, Pugh, Markson, Souza, & Lanskey, 2012).

Betrokken blijven bij de opvoeding van een kind is voor gedetineerde ouders echter niet gemakkelijk. De mogelijkheden voor ouder-kind contact zijn beperkt tot bezoek, telefonisch contact, contact per post en speciale ouder-kind dagen. Tijdens bezoek en ouder-kind dagen kunnen kinderen hun gedetineer-

de ouder zien in de gevangenis. Deze momenten van contact kunnen kinderen steun bieden en helpen om de relatie met hun ouder te onderhouden, maar kunnen ook emotioneel en stressvol zijn (Poehlmann-Tynan, Burnson, Runion, & Weymouth, 2017). Naast een knuffel en een zoen aan het begin en eind van het bezoek is fysiek contact bij regulier bezoek niet toegestaan. Vooral voor jongere kinderen is dit vaak moeilijk te begrijpen. Bovendien zijn reguliere bezoekersruimtes in een gevangenis meestal weinig kindvriendelijk ingericht en rumoerig. Ook de aanwezigheid van andere gedetineerden kan bij kinderen gevoelens van angst oproepen. De soms lange reistijden en lastige bezoektijden maken het voor kinderen moeilijk om hun ouder te bezoeken en in te passen in hun andere bezigheden, zoals school.

Naast de beperkte mogelijkheden tot contact is er met name in mannen-gevangenissen detentiecultuur waarin een 'gevangenisidentiteit' wordt gepromoot. Hierbij horen macho-gedragingen, zoals van je afbijten. Deze gedragingen van een gevangenisidentiteit staan vaak haaks op een positieve vaderschapsidentiteit (Arditti, Smock, & Parkman, 2005; Dyer, 2005). Ex-gedetineerde Rein Gerritsen beschrijft dit fenomeen in zijn boek 'Filosoof in de bajes': "je identiteit zal veranderen [...]. Kwam je de gevangenis binnen als individu, dan ken je jezelf na het verloop van een aantal weken niet meer terug" (2014, p. 25). Hij beschrijft dat je als gedetineerde iedere dag opnieuw moet uitstralen dat je een "alfamannetje" bent, en moet laten zien dat met jou niet te sollen valt. Ook al was je voorafgaand aan detentie misschien helemaal niet zo.

8.4 Maatschappelijke aandacht

Langzaam vertalen de groeiende wetenschappelijke inzichten over het belang van gezinsrelaties voor gedetineerden zich in beleid. Dit is te zien in Nederland waar in oktober 2018 de motie Van der Graaf is aangenomen door de Tweede Kamer. Hierin wordt geregeld dat "het bezoeken van familie voor het werken aan een stabiel gezinscontact en het programmatisch werken aan de opvoedingsrol in het gezin" worden opgenomen in de re-integratiedoelen voor gedetineerden.

Een ander voorbeeld is dat de Raad van Europa in april 2018 een aanbeveling heeft aangenomen die "onderstreept dat kinderen met gedetineerde ouders behandeld moeten worden met inachtneming van hun mensen- en kinderrechten" (Reef & Schuyt, 2018, p. 282). Deze aanbeveling heeft het thema ouderschap in detentie internationaal op de kaart gezet, en biedt een

Europese standaard voor de gehele strafrechtketen als het gaat om het belang en de rechten van kinderen van gedetineerden.

8.5 Family Based Approach in Wales

De groeiende wetenschappelijke inzichten en maatschappelijke aandacht voor de gevolgen van detentie voor het leven van gedetineerden en hun gezinnen heeft er in 2006 toe geleid dat in *Her Majesty's Prison & Young Offender Institution* (HMP & YOI) Parc Prison in Wales de *Family Based Approach* is ontwikkeld. Deze aanpak is gericht op:

1. Het verminderen van detentieschade voor kinderen van gedetineerden
2. Het terugdringen van intergenerationale doorgave van crimineel gedrag
3. Het verlagen van recidive van ex-gedetineerden

In Parc Prison zijn veel mogelijkheden om kinderen en gezinnen in te zetten als hulpbron tijdens de gevangenisstraf van een vader, wat een groot verschil is met de geïsoleerde, niet-ondersteunde activiteiten in de andere gevangenis in de regio. Parc Prison is ingericht op de aanwezigheid van kinderen. Families en naasten die de gevangenis bezoeken worden ontvangen in een aparte welkomstruimte, die los staat van het gevangeniscomplex (het *Visitors Center*). Hier ligt speelgoed en staat een glijbaan. Op deze manier komen kinderen niet meteen in aanraking met het intimiderende gevangeniscomplex, bestaande uit een metaalscan, fouilleren en besnuffeld worden door een drugshond. Familie van gedetineerden wordt bij een bezoek aan de gevangenis niet ontvangen door het gevangenispersoneel, zoals in de meeste gevangenis, maar door medewerkers van kindervelzijnsorganisatie Barnardo's. De route naar de bezoekersruimte in de gevangenis is overdekt en versierd met bloemen. Als kinderen onderweg naar boven kijken, zien ze een vrolijke houten constructie. Als kinderen opzij kijken, zien ze bloemen en versierde muren, met de tekst '*welcome friends and family*' in mozaïekstenen geschreven. Dit is bedoeld om de blik van kinderen af te leiden van de tralies en het prikkeldraad.

De bezoeken zelf vinden plaats in de *Family Intervention Lounge*, een kindvriendelijke bezoekersruimte waar de filosofie achter het bezoek nadrukkelijk is verschoven van beveiliging naar re-integratie. Deze filosofie staat haaks op de 'traditionele' kijk op bezoekenmomenten, waar bezoek voornamelijk wordt beschouwd als een risico; bezoekers kunnen drugs of andere verboden waren met zich meebrengen.

In 2010 is voor gedetineerde vaders in Parc Prison een speciale *Family Interventions Unit* geopend. Dit is een aparte vleugel waarop de 62 gedetineerde vaders die aan het project meedoen gehuisvest zijn. In tegenstelling tot een aantal andere afdelingen binnen Parc Prison, is de sfeer hier rustig. Op de afdeling hangen grote borden, met teksten als '*children are great imitators, let's give them something great to imitate*'. De overeenkomst tussen de teksten op deze borden is dat ze allemaal een positieve vaderschapsidentiteit in plaats van een gevangenisidentiteit stimuleren. Op elke celdeur hangt een bordje met het persoonlijke doel van elke gedetineerde: "*I want to be the best dad I can be*". Bovenin het cellencomplex hangen honderden bordjes met de doelen van gedetineerden die eerder aan het project meegedaan hebben. Op de afdeling hangen uit papier geknipte vlinders, met daarop teksten geschreven door kinderen: "*I want my dad to take me places when he comes home*" en "*I hope daddy tickles me*".

Niet alleen visueel, maar ook vanuit het personeel dat werkzaam is op de afdeling is er veel aandacht voor zaken omtrent het gezin van de gedetineerde vaders. Wanneer nieuwe gedetineerde vaders in Parc Prison arriveren, krijgen ze bezoek van het *Parc Supporting Families* (inductie) *Team*. Dit team biedt informatie, advies en begeleiding aan gevangenen en hun gezinnen. In de laatste 6 tot 12 maanden van detentie kan de vader bij goed gedrag en voldoende motivatie op de *Family Interventions Unit* geplaatst worden. Het eerste bezoek van het *Parc Supporting Families Team* aan de nieuwe vaders is erop gericht relaties buiten de gevangenis en vooral zijn gezinsrelaties in beeld te krijgen. Hierdoor leert het *Parc Supporting Families Team* waar de gevangene of zijn gezin steun kan gebruiken. De gedetineerde zelf krijgt informatie over programma's en workshops die het *Parc Supporting Families Team* aanbiedt. Voorbeelden van programma's waar vaders gebruik van kunnen maken zijn *Fathers Inside* en *Family Man*, ontwikkeld door welzijnsorganisatie *Safe Ground*.

Fathers Inside is een cursus van vier ochtenden per week die in totaal acht weken duurt. Tijdens deze acht weken leren gedetineerden over de ontwikkeling van een kind, de behoeften van kinderen, hoe een effectieve vader uit de gevangenis te zijn en hoe zij kunnen bijdragen aan de opvoeding van hun kinderen. Ze leren er om meer open te zijn, om een vader te kunnen zijn in plaats van een "stoere crimineel". Ze worden gezien als vaders die proberen te zorgen voor hun kinderen. Het doel is dat vaders tijdens deze cursus de gevangenisomgeving vergeten en gewoon een vader kunnen zijn. Tijdens de laatste sessie presenteren de vaders aan de gezinsleden wat ze tijdens de

cursus hebben geleerd, gespeeld in een toneelstuk. Dit stuk is vaak gebaseerd op het verhaal van de egoïstische reus, een reus die leerde barrières te slechten en zijn vrienden en familie binnen te laten om geluk te ontvangen.

Family Man is een collectief leerprogramma voor vaders in de gevangenis waarvoor gezinsrelaties worden ingezet. Het doel is vaardigheden te ontwikkelen die van belangrijk zijn voor hun vaderschap, of partnerschap, bij het volgen van een opleiding of het zoeken van werk. Er wordt gewerkt aan attitudes, denken en gedrag. Bij dit programma is ook een rol weggelegd voor gezinsleden. Een gezinslid is bijvoorbeeld betrokken bij het opstellen van een actieplan “*what next day*” waarin realistische acties en doelen voor de gedetineerde en zijn gezin opgesteld worden.

De *Family Based Approach* wordt niet alleen door het team van Parc Prison uitgevoerd. Na verloop van tijd is duidelijk geworden dat het belangrijk is om samen te werken met externe instanties vanwege de verschillen in organisatieculturen, de opleidingsachtergronden van de professionals en het gebrek aan tijd van het gevangenispersoneel om alle programma's te draaien. De gevangenis is een organisatie met een eigen cultuur die ongunstig is voor de strategische doelen van de *Family Based Approach*. Externe hulpverlenende instanties zoals Barnardo's, Safe Ground en M-pact zijn vervolgens gevraagd mee te denken en te doen.

8.6 Gezinsbenadering in Nederland

In de context van de groeiende maatschappelijke, wetenschappelijke en politieke aandacht voor de rol van gezinsrelaties voor gedetineerden en hun gezinsleden is in Nederland in 2018 de Gezinsbenadering gestart. Via uitwisselingsprojecten van studenten van de Hanzehogeschool Groningen naar HMP & YOI Parc Prison in Wales hebben de noordelijke penitentiaire inrichtingen kennis genomen van de Family Approach. De inrichtingen in Veenhuizen en Leeuwarden zijn gestart met de Nederlandse variant van dit project: de Gezinsbenadering. Net als in Wales is dit programma gericht op het versterken van gezinsrelaties van gedetineerden en het stimuleren van de vaderrol. Het doel van de Gezinsbenadering is in de eerste plaats de problematiek van kinderen van gedetineerden (depressieve klachten, agressief en delinquent gedrag) te verlichten.

Net als in Wales volgen de Nederlandse vaders in de Gezinsbenadering wekelijks cursussen die gericht zijn op de moeilijkheden vaderschap in

detentie met zich meebrengt. Deze cursussen hebben als doel om de ouderschapsvaardigheden van de vaders (verder) te ontwikkelen. De opzet is dat vaders deze kennis in de praktijk kunnen brengen tijdens de bezoekenmomenten. Geïnspireerd door het voorbeeld uit Wales worden ook in Veenhuizen de deelnemende vaders bij elkaar geplaatst op een speciale vleugel binnen de gevangenis, de zogeheten ‘vadervleugel’. Het idee hierachter is dat vaders elkaar positief beïnvloeden, waardoor een cultuur van vaderschap ontstaat op de vleugel, in plaats van de traditionele machocultuur.

Als gedetineerden meedoen aan de Gezinsbenadering kunnen ze hun gezin ontmoeten in een speciale gezinskamer. Dit is een kamer waarin gedetineerden en hun gezin vrij kunnen bewegen, en waar geen direct toezicht is van bewakers (penitentiair inrichtingswerkers). Kinderen kunnen hier, in tegenstelling tot in gewone bezoekersruimtes, hun vader aanraken en bij hem op schoot zitten. Ook hebben vaders de mogelijkheid om een aantal keer per week via Skype te bellen met hun gezin.

Het vierjarige zoontje van vader en gedetineerde Erwin wil 's avonds niet eten. Erwin weet er alles van, want sinds enige tijd legt zijn vriendin via Skype af en toe zo rond half vijf een verbinding waarbij hij kan zien dat zijn zoontje samen met zijn vriendin aan tafel zit. Zelf zit Erwin ook met een bord warm eten en laat hij zijn zoontje zien dat hij ook zit te eten. “Kijk, papa eet ook, nou jij een hapje”.

Niet alle gedetineerden zijn geschikt om deel te nemen aan de Gezinsbenadering. In de gevangenis staat de veiligheid voorop. Gedetineerden moeten aan vier selectiecriteria voldoen om mee te mogen doen aan de Gezinsbenadering. Ten eerste mag het delict dat een vader heeft gepleegd niet schadelijk zijn voor het kind (denk aan gewelddadige delicten naar kinderen). Ten tweede moet de gedetineerde aantoonbaar gemotiveerd zijn om relaties met zijn gezin op te bouwen of te onderhouden. Ten derde moet de gedetineerde goed gedrag vertonen binnen de inrichting; als hij zich misdraagt mag hij niet meedoen. Als laatste moet ook de moeder of verzorger van de kinderen goedkeuring geven om mee te doen aan de Gezinsbenadering.

In de Gezinsbenadering spelen ketenpartners een belangrijke rol. Samen met ketenpartners (zoals sociale teams en de reclassering) wordt voorafgaand aan deelname bekeken welke hulpinstanties al bekend zijn bij het gezin, en of het voor de kinderen positief is als het contact wordt versterkt. Daarnaast is de opzet dat ketenpartners de brug tussen ‘binnen’ en ‘buiten’ slaan en bieden zij cursussen en workshops aan de vaders en gezinnen aan.

Het Nederlandse project is ten tijde van het schrijven van dit hoofdstuk nog in een pilotfase. Daarbij moeten nog verschillende obstakels overwonnen worden. Het grootste obstakel heeft te maken met de gevangencultuur. De gevangenis kent een cultuur die voornamelijk gericht is op veiligheid, en minder op gezinsrelaties. Werknemers van het gevangeniswezen zijn geschoold in veiligheid en doorgaans niet als hulpverlener. Voor een optimale implementatie van de Gezinsbenadering is een cultuuromschakeling nodig. De ervaring uit Wales leert dat zo'n cultuuromschakeling mogelijk is, maar wel een proces van lange adem is (Clancy & Maguire, 2017). Een ander obstakel betreft de invulling van de betrokkenheid van ketenpartners. Ook is zijn er nog vragen rondom welke gedetineerden wel en welke niet geschikt zijn voor deelname aan de Gezinsbenadering en hoe de Gezinsbenadering verder kan worden verbeterd. Het Lectoraat Verslavingskunde & Forensische Zorg van de Hanzehogeschool Groningen speelt door middel van actieonderzoek een actieve rol in het vinden van een antwoord op deze en andere vragen.

8.7 Werkt de Gezinsbenadering?

Een evaluatie van de *Family Based Approach* laat zien dat de interventie in Wales positieve gevolgen voor zowel gedetineerden als hun gezinnen heeft (Clancy & Maguire, 2017). Voor het onderzoek zijn 83 gezinnen over langere tijd gevolgd. Het onderzoek laat zien dat contact tussen de gedetineerde en zijn gezin is toegenomen door deelname aan het project. Het onderzoek laat zien dat deelname aan de *Family Approach* leidt tot een verbetering in het psychosociale welzijn van kinderen van gedetineerden. Daarnaast hadden kinderen na deelname aan de *Family Based Approach* minder vaak hulp nodig van hulpverleners dan voor de deelname. Ook zijn er indicaties dat de kans op recidive na vrijlating voor de gedetineerde vaders is verlaagd door deelname aan het programma. Medewerkers van de gevangenis en van kinderwelzijnsorganisatie Barnardo's geven aan tevreden te zijn over de werking van het programma.

Het is nog afwachten of de Gezinsbenadering in Nederland ook positieve effecten heeft. Op het moment van het schrijven van dit hoofdstuk wordt een evaluatie uitgevoerd door de Hanzehogeschool Groningen. De resultaten van deze evaluatie zullen rond 2022 beschikbaar zijn.

8.8 Ten slotte

Langzaam groeit de wetenschappelijke, maatschappelijke en politieke aandacht voor de gevolgen van detentie voor gezinsleden van gedetineerden. Onderzoek laat zien dat het onderhouden van positieve gezinsrelaties tijdens detentie gunstige gevolgen kan hebben voor zowel gedetineerden als voor hun gezinsleden. Voor gedetineerden kunnen positieve gezinsrelaties de re-integratie bevorderen en voor kinderen van gedetineerden kan het mogelijk detentieschade beperken. In gevangenissen worden er steeds meer interventies opgezet die gericht zijn op het onderhouden of herstellen van gezinsrelaties. De Family Approach in HMP & YOI Parc Prison is hier een succesvol voorbeeld van en de Nederlandse Gezinsbenadering in de PI Veenhuizen en Leeuwarden volgt dit voorbeeld. Ook in andere landen als Denemarken, Zweden, Duitsland en de Verenigde Staten zijn er veelbelovende initiatieven.

De grootste uitdaging voor succesvolle implementatie van deze interventies is dat de aandacht van gevangenissen binnen naar buiten moet verschuiven. De betrokkenheid van welzijnsorganisaties en ketenpartners bij dit proces is van groot belang. Gevangenissen zelf missen vaak de kennis en kunde om volop in te kunnen zetten op het onderhouden van positieve gezinsrelaties tijdens detentie. Hiervoor is een frisse en discipline-overstijgende blik nodig. Er is daarom een cruciale rol weggelegd voor de professionals van de toekomst.

8.9 Referenties

- Arditti, J. A., Smock, S. A., & Parkman, T. S. (2005). "It's been hard to be a father": A qualitative exploration of incarcerated fatherhood. *Fathering*, 2(3), 267–288. <https://doi.org/10.1108/17506200710779521>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Chui, W. H. (2016). Incarceration and family stress as understood through the family process theory: Evidence from Hong Kong. *Frontiers in Psychology*, 7, 1-10.
- Chui, W. H., & Yeung, A. Y. (2016). Understanding the conspiracy of silence: Factors associated with whether caregivers choose to disclose incarceration information to children with imprisoned fathers. *Prison Journal*, 96(6), 877–893. <https://doi.org/10.1177/0032885516671921>

- Clancy, A., & Maguire, M. (2017). *Prisoners' children and families: Can the walls be 'invisible'? Evaluation of Invisible Walls Wales*. Geraadpleegd van <https://icpa.org/library/prisoners-children-and-families-can-the-walls-be-invisible-evaluation-of-invisible-walls-wales/?download>
- De Kinderombudsman. (2017). *Zie je mij wel?* Geraadpleegd van <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties/rapport-zie-je-mij-wel>
- Dienst Justitiële Inrichtingen. (2019). *Dit is DJI*. Geraadpleegd van [https://www.dji.nl/binaries/Dit is DJI maart 2019 Nederlands_tcm41-121756.pdf](https://www.dji.nl/binaries/Dit%20is%20DJI%20maart%202019/Nederlands_tcm41-121756.pdf)
- Dirkzwager, A. J. E., Nieuwbeerta, P., & Fiselier, J. P. S. A. (2009). Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen. Een literatuurstudie. *Tijdschrift Voor Criminologie*, 51(1), 21-41.
- Dyer, W. J. (2005). Prison, fathers, and identity: A theory of how Incarceration affects men's paternal identity. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 3(3), 201-219. <https://doi.org/10.3149/fth.0303.201>
- Epstein, J.L. & Sanders, M.G. (2002). Family, school, and community partnerships. In: Bornstein, M.H. (ed.) *Handbook of parenting: Vol. 5. Practical issues in parenting* (pp. 507-437). Erlbaum; Mahwah, NJ.
- Ezinga, M. A. J., & Hissel, S. C. E. M. (2010). Kinderen van gedetineerde moeders. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(1), 36-51.
- Gerritsen, R. (2014). *Filosoof in de bajes*. Leusden: ISVW.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2003). *Shared beginnings, divergent lives: delinquent boys to age 70*. Cambridge, Massachusetts, and London, England: Harvard University Press.
- Liebling, A. & Maruna, S. (2006). *The effects of imprisonment*. Cullompton: Willan Publishing.
- Lösel, F., Pugh, G., Markson, L., Souza, K., & Lanskey, C. (2012). *Risk and protective factors in the resettlement of imprisoned fathers with their families*.
- McKay, T., Lindquist, C. H., Kennedy, E. K., Feinberg, R., L, Wehr, J., ... Comfort, M. (2018). "Always having hope": Father-child relationships after

reentry from prison. *Journal of Offender Rehabilitation*, 57(2), 162-187.

- Mowen, T. J., Stansfield, R., & Boman, J. H. (2019). Family matters: Moving beyond "if" family support matters to "why" family support matters during reentry from prison. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 56(4), 483-523. <https://doi.org/10.1177/0022427818820902>
- Mowen, T. J., & Visher, C. A. (2016). Changing the ties that bind. How incarceration impacts family relationships. *Criminology & Public Policy*, 15(2), 503-528.
- Murray, J., Bijleveld, C. C. J. H., Farrington, D. P., & Loeber, R. (2014). *Effects of parental incarceration on children: Cross-national comparative studies*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Murray, J., & Farrington, D. P. (2005). Parental imprisonment: effects on boys' antisocial behaviour and delinquency through the life-course. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(12), 1269-1278. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2005.01433.x>
- Murray, J., Farrington, D. P., & Sekol, I. (2012). Children's antisocial behavior, mental health, drug use, and educational performance after parental incarceration: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 138(2), 175-210.
- Poehlmann-Tynan, J., Burnson, C., Runion, H., & Weymouth, L. A. (2017). Attachment in young children with incarcerated fathers. *Development and Psychopathology*, 29(02), 389-404. <https://doi.org/10.1017/S0954579417000062>
- Reef, J., & Schuyt, P. M. (2018). Aanbeveling van de Raad van Europa aangaande kinderen van gedetineerde ouders. *Sancties*, 49, 281-292.
- Visher, C. A. (2013). Incarcerated fathers: Pathways from prison to home. *Criminal Justice Policy Review*, 24(1), 9-26.